

ARMISTEAD, Samuel G., EL ROMANCERO JUDEO-ESPANOL EN EL ARCHIVO MENÉNDEZ PIDAL (Catálogo-índice de romances y canciones) por S. G. A. con la colaboración de Selma Margaretten, Paloma Montero y Ana Valenciano. Transcripciones musicales editadas por Israel J. Katz. (Cátedra — Seminario Menéndez Pidal, Universidad de Madrid, Facultad de Filosofía y Letras). I. A-K, 387 str. + ilustr.; II. L-Z, AA-DD, 393 str.; III. Antología-Índices, 358 str. + not. mus., Madrid 1978.

Bogastvo pesemskega izročila Sefardimov, špansko oz. portugalsko govorečih Židov, je bilo doslej med evropskimi raziskovalci ljudskih pesmi le malo znano, največ zaradi neznanja španščine, zato smo izdaje tega kataloga še posebno veseli. Obsežno delo pa bo znal ceniti tisti, kdor je kdaj sam imel podobno nalogo.

Zavedajoč se, da španščina in portugalščina le nista splošno uporabljana svetovna jezika, se je avtor kataloga S. G. Armistead, profesor na filadelfijski univerzi v ZDA, s svojimi sodelavci odločil za dvojezično špansko-angleško izdajo, čeprav se je s tem obseg knjig zelo povečal. Toda samo na ta način je bilo mogoče široko javnost seznaniti s pesemskimi zapisi iz velikega arhiva madridske univerze, imenovanega po najpomembnejšem španskem zbiralcu Ramónu Menéndez Pidalu (1869—1968).

Uvod, v španščini in angleščini, se začne z ugotovitvijo, da pesemskega izročila španskih Židov v nekaj letih ne bo nikjer več, ne samo zaradi množičnega pokola Židov v drugi svetovni vojni, marveč, ker se preživeli čedalje hitreje prilagajajo okolju, kjer so se naselili. S tem pa gre v izgubo marsikaj, kar se je od izročila španskih romanc ohranilo le zato, ker so jih bili prevzeli Židje. Raziskovalcem bo poslej dostopno gradivo, ki je bilo objavljeno v številnih povojnih izdajah in seveda neobjavljeno v omenjenem madridskem arhivu. Nastajal je dobrih 60 let (1896—1957) in so vanj prihajali zapisi iz vseh dežel Evrope, severne Afrike in Bližnjega vzhoda, kjer so ali še živijo španski Židje. Veliko je zapisal Menéndez Pidal sam, veliko pa njegovi rojaki, strokovnjaki, ki so se posvetili zbiranju kulturne dediščine svojih prednikov. Arhiv je skrbno urejen in ima tudi katalog, ki je bil S. G. Armisteadu — kot sam priznava — temelj, na katerega se je oprl, ko je začel svoje delo.

Katalog S. G. Armisteadu upošteva poleg zapisov iz madridskega arhiva tudi vse doslej objavljene. Ne da bi odklanjal razne načine razvrščanja, ki so jih uporabljali avtorji baladnih indeksov drugih narodov, bodisi da so že bili objavljeni, ali so še v pripravi, ter prizadevanj za izdelavo splošneevropskega, se je Armistead vendar odločil ohraniti vsebinske kategorije madridskega arhiva (24 kategorij za pripovedne pesmi in 5 za ostale). To so: A. Balade s snovjo iz španske epike; B. Balade s snovjo iz francoske epike; C. Zgodovinske balade; D. Maverske balade; E. Svetopisemske balade; F. Antične snovi; G. Mladostne prigode junaka; H. Jetniki in kaznjenci; I. Vrnitev soproga; J. Zvesta ljubezen; K. Nesrečna ljubezen; L. Nesrečna žena; M. Prešuštvo; N. Morilke; O. Rop in ugrabitev; P. Krvoskrunstvo; Q. Zapeljiva žena; R. Zapeljana žena; S. Razne ljubezenske prigode; T. Zvižace in prevare; U. Vera; V. Poosebljena smrt; W. Živali; X. Različne snovi. Med nepripovednimi pa razlikuje: Y. Naraščajoče pesmi; Z. Otroške pesmi; AA. Lirske; BB. Žalostinke; CC. Paraliturgične pesmi; DD. Neopredeljive. Skupina OO. je pridržana za novoodkrite balade; torej bodoči dodatek.

Besedilo vsakega baladnega tipa podaja v povzetku s podatki o nahajališču in morebitni objavi. Variante navaja z začetnimi verzji, z osnovnim besedilom pa jih povezuje skupni naslov; sicer so označene s črko skupine, zaporedno številko tipa in lastno tekočo številko. Tipi niso oštevilčeni tekoče, marveč se štetje začne pri vsaki skupini znova.

V 3. knjigi je antologija 50 besedil manj znanih oz. redkih balad. Razen oznake glede uvrstitve v katalogu so tu še podatki o pevcu in zapisovalcu ter kraju in času zapisa. Za seznamom uporabljenih kratic je objavljena bibliografija gradiva in literature, zatem pa razni sezname: 1. zbirke (z navedbo naslovov upoštevanih balad); 2. krajev, od koder izvirajo zapisi; 3. pevcev (pri vsakem je označen tudi zapisovalec, kateremu je pel); 4. zbiralcev; 5. repertoarjev pripovednih snovi in pesmi v sefardimskih skupnostih raznih krajev. Seznami 6.—9. povezujejo "Catálogo del Romancero Judío-español" iz let 1906—1907 in novega Armisteadovega. V seznamu 10. so navedene glasbene transkripcije k objavljenim baladnim tipom, razvrščene najprej po vsebinskih skupinah (10 A) nato po abecednem redu naslovov (10 B). Seznam 11. navaja po abecedi naslove balad, 12. isto v angleškem prevodu, v 13. so naslovi balad drugih narodov (z navedbo številke sorodne španske balade), v 14. začetni verzji židovsko-španskih besedil, v 15. začetni verzji romanc iz 16. stol. in nekaterih drugih pesemskih predhodnic židovsko-španskega izročila. Za tujega raziskovalca je posebno pomemben seznam motivov (16), saj omogoča najti morebitne zveze z baladami drugih evropskih narodov. Spisek osebnih imen (17.) in slovar narečnih izrazov v navedenih začetnih verzih končujeta vrsto seznamov, ki že sami dokazujejo, kako skrbno in premišljeno je katalog narejen. Avtor, ki je zanj porabil le pet let, resnično ni opustil ničesar, o čemer je mislil, da bi moglo povečati uporabljivost dela in čim bolj približati to množico baladnih tipov vsakomur, ki ga pripovedne pesmi zanimajo. Armisteadov katalog se uvršča med najboljše priložne folkloristične stroke, ki ga noben raziskovalec ne bo mogel pogrešati.

Zmaga Kumer

NARODNA UMJETNOST, knjiga 16, Zagreb 1979, str. 200 + foto.

Žal moramo tudi zadnji letnik Narodne umjetnosti, ki jo izdaja Zavod za istraživanje folklorja v Zagrebu, samo preleteti, čeprav bi revija zaslužila bolj poglobljeno oceno, saj nam leto za letom prinaša zanimive študije sodobnega dela hrvaške etnologije.

Uvodno študijo 16. letnika, Raziskovanje folklorja in kulturna praksa, je prispevala Dunja Rihtman-Avguštin, ki poskuša odgovoriti, kaj je spodbujalo in še spodbuja zanimanje za folkloro in njeno raziskovanje. Avtorica trdi, da je bila nekaj folklorja na Hrvaškem zavetje konservativnosti in nacionalizma, danes pa vse nove oblike folklornih manifestacij postajajo alternativne oblike kulture in življenja ter vstopajo v kulturno prakso kot odpor proti izenačenim tendencam birokratske kulture. Obenem kritično ovrednoti tudi današnje folklorne pojave, hkrati pa prikaže in oceni raziskovanje folklorja.

S folkloristiko kot znanostjo se v članku Metateorija v folkloristiki in filozofije umetnosti ukvarja Ivan Lozica. Prinaša svoj pogled, kaj naj bi folkloristika bila in kaj ni, zagovarja folkloristiko kot samostojno vedo, hkrati pa opozarja na pojave, ki jo oddaljujejo od znanstvenih temeljev.

S teorijo in prakso je povezan članek Olge Supek-Zupan, ki je v Narodni umjetnosti z besedo in fotografijami predstavila načrt raziskovanja ene od hrvaških vasi 30 kilometrov od Zagreba. Ne gre za deskripcijo, pač pa za teoretična in metodološka izhodišča etnološkega preučevanja vasi.

Zvonimir Lovrenčević predstavlja ladarice, njihove obhode ob kresu in lvanjem v vaseh severozahodne Hrvaške, kjer so se obhodi ladaric še obdržali.

Maja Bošković-Stulli objavlja legende osemdesetletnega Nikola Sekirice, kmeta-samouka iz Jabuke, katerim je dodala še svojo študijo o avtorju in njegovih zgodovinskih legendah iz cetinske doline.

Narodna umjetnost prinaša v tem letniku dvoje študij tujih avtorjev, Stanislava Hafnerja in Ive Heroldove. Stanislav Hafner piše o ustni in pisani tradiciji v literaturi gradiščanskih Hrvatov in koroških Slovencev. Študija Ive Heroldove, naslovljena Družina, družinski odnosi in običaji slavonskih Čehov, pa razgrinja rezultate raziskav med Čehi v Slavoniji, ki so potekale v letih 1965—1969.

V razdelku Kronika, ki sklepa revijo, pa so Dunja Rihtman-Avguštin, Vesna Turčin in Mirena Pavlovič podale pregled dela Zavoda za istraživanje folklorja v letih 1974—1978.

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS, časopis Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied; ročník 27, číslo 1—4, Bratislava 1979, str. 1—667.

Strokovna revija, ki bi zaslužila večjo pozornost, je prav gotovo bratislavski Národopis, ki zaradi tehtnih prispevkov in rednega izhajanja zasluži vso pohvalo. Kot običajno so tudi v letu 1979 izšli štiri zvezki Národopisa, katerih vsebino bomo le preleteli.

Vse večje strokovne revije posvečajo posamezne številke ali letnike le enemu problemu. Tematsko zasnovani zvezki že dolgo niso več novost tudi pri Národopisu, ki skuša to usmerjenost ohraniti tudi v 27. letniku. Vse študije (3) prve številke so posvečene Honti. Ema Kahounová je prispevala članek Sistem kmetijskega gospodarstva v Honti v obdobju kapitalizma, Soňa Švecová pa izrazoslovje pristav v Honti. Razdelek študij končuje članek Jarmile Pátkove: Izrazno-umetniška sredstva nekaterih vrst ljudske proizvodnje v Honti. Kot poskusni komentar EAS objavlja Ema Kahounová članek Sušenje sadja. Pregledna in zanimiva je glosa Viere Urbančeve Slovaška etnografija v letih 1946—1977. Prva številka prinaša še šest krajših člankov — komentarjev in knjižna poročila.

Druga številka Národopisa je ubrana na témo združne vasi Sebechleby. O kontinuiteti tradicije in njenih sprememb v sodobnosti piše Viera Nosálova, Viera Valentová pa o sodobnih bivanjskih spremembah v Sebechlebu, Peter Salner o strukturi današnje družine v Sebechlebu. Adam Pranda je prispeval uvodni — metodološki članek z naslovom Narodopisno raziskovanje združne vasi. Sledi članek Eme Kahounove Odsev kmetijskega gospodarstva v spremembah ljudske kulture združne vasi. Zanimivi so še prispevki Elene Neumanove Delovna aktivnost starega človeka na vasi in njegov položaj v sedanosti skozi oči psihologa; Josefa Kanderta Mestno življenje in vedenje meščanov v očeh vaščana; Viere Feglove Funkcija tradicionalnih prvin v današnjem svatbenem obredu v Sebechlebu itd. Pri komentarjih velja omeniti članek Božene Filove Raziskovanje kulture in načina življenja združne vasi v kontekstu sedanjih nalog slovaške narodopisne vede.

Tretji zvezek prinaša pet študij. Ján Podolák piše o ovčarstvu na pristavah na področju Krupinske planine. Vaščani in okoliški svet je naslov prispevka Josefa Kanderta. Viera Gašpariková objavlja študijo Gelo Sebechlebský v sedanjih prozni tradiciji (prispevek k lokalni karakteristiki); Mária Medvecká pa o dekorativnih prvinah zgradb v Honti. V poglavju Materiali objavlja Václav Frolec članek Časovni in družbeni pomen sprememb letnih običajev. Poskusni komentar za EAS je prispevala Magdaléna Paríková z naslovom Transport s pomočjo človeške sile. V razdelku Diskusije-glose piše Božena Filová o izsledkih in perspektivah integracije češkoslovaške etnografije in folkloristike v okviru državnega plana temeljnih raziskav.

27. letnik zaključuje četrta številka, ki prinaša štiri razprave. V prvi piše Soňa Burtasov o proznih, pesniških in upodabljalnih ljudskih stvaritvah o slovaški narodni vstaji in o njihovih vrednotah in medsebojnih zvezah. Avtorica se že dolgo ukvarja predvsem s pesniško ustvar-

jalnostjo o vstaji, zato je članek kratka sinteza njenih raziskav o tem problemu.

Na slovaško vstajo se navezuje tudi druga študija Ljudski spomeniki o slovaški vstaji in sodobnost, ki jo je prispeval Ján Michálek.

Mednarodno leto otroka je našlo svoj odmev tudi v Národopisu, saj sta dve študiji posvečeni prav otroku. Viera Gašpariková razmišlja o pravljici in otroškem svetu, Peter Salner pa je prispeval članek o položaju otroka v sodobni vaški in mestni skupnosti.

Med gradivom naj omenim članek Viere Urbančeve Medsebojne zveze Čehov in Slovakov v obdobju preporoda in njihov odraz v slovaški etnografiji. Tokrat pa je poskusni komentar za EAS prispevala Eleonóra Klepáčová, ki piše o zelenju v letnih običajih.

Decembra predlanskim je bilo v Stražnicah mednarodno posvetovanje o ljudski arhitekturi in Karpatih in sosednjem balkanskem področju. Za Národopis je posvetovanje glosiral brnski profesor Václav Frolec, ki je predsednik češke sekcije mednarodne komisije za študij ljudske kulture v Karpatih. V tej komisiji tvorno sodelujejo najrazličnejše področne skupnosti iz vseh področij ljudske ustvarjalnosti. Eno teh področnih skupnosti za ustno slovstvo je predstavil tudi Národopis, ki v 4. številki objavlja članka, Borisa N. Putilova iz Leningrada in Viere Gašparikove iz Bratislave pod skupnim naslovom Sintezna razbojniška tematika v folklori Karpatov in Balkana.

Precej informacij o dogajanju vstroki na Slovaškem daje predzadnji razdelek Národopisa z naslovom Razgledi. Iz Razgledov, v katerih pisci komentirajo strokovne sestanke, konference in simpozije, se da razbrati, koliko uspešnih strokovnih srečanj so priredili Slovaki.

Na koncu četrtega letnika Národopisa pa so še knjižna poročila in kazalo 27. letnika.

Marko Terseglav

ŠTUDENTSKA RUBRIKA

ETNOLOGI IN NNNP

Od 30. 7. do 11. 8. 1979 je bil v organizaciji in izvedbi republiškega odbora gibanja "Znanost mladini" organiziran mladinski raziskovalni tabor v Šentjernej pri Novem mestu. Tabor se je vključil v vsesplošno akcijo "Nič nas ne sme presenetiti". Tabora smo se udeležili tudi študentje etnologije, trije kot mentorji skupin (Ivica Anžič, Borut Cajnko in Ralf Čeplak) in še dve študentki (Breda Pajsar in Maja Dokl), ki sta se priključili vsaka svoji skupini. Tabor je bil sestavljen interdisciplinarno, saj so se ga udeležili kemiki, biologi, geografi, fiziki, etnologji in arheologi. V okviru vsake znanstvene discipline so se razvile tri skupine, vsaka pa se je ukvarjala s svojo temo: prehrano, energijo, zdravjem.

Tabora so se udeležili slovenski srednješolci pa tudi sedem dijakov iz Državne poklicne šole (industrijske smeri s slovenskim učnim jezikom) iz Trsta in dva dijaka iz Zvezne republike Nemčije.

Skupina etnologov, katerih naloga je bila raziskovati prehrano, se je omejila na področje dveh vasi v neposredni bližini Šentjerneja: Drame in Roj. Imela je dovolj časa, da je lahko obdelala skoraj vse kmetije v teh dveh vaseh. V začetku se je namenila osredotočiti predvsem na vprašanje